

ПОСТМОДЕРН І МЕТАМОДЕРН: СУТНІСТЬ І СПЕЦИФІКА ВЗАЄМОДІЇ

Якщо ви ще не помітили, епоха постмодерну закінчилася: постмодерністи не можуть більше сказати нічого нового про нас самих і світ, в якому ми живемо. На зміну приходять метамодерн, який допоможе якщо не осмислити зміни, що відбуваються, то хоча б з чим змиритися. У фатальний день 11 вересня 2001 року світ змінився назавжди. Почалася нова епоха, яку багато вчених називають «гіпермодерном» або «пост-постмодерном» (наголос на хронологічну позицію нової епохи). Метамодернізм – одна з існуючих на сьогодні спроб визначити актуальну культурну реальність. Термін був запропонований в 2010 році двома голландськими філософами-теоретиками Тімотеусом Вермюленом і Робіном ван ден Аккером. Метамодерн – це глобальний культурний процес, який характеризується «коливанням» (осциляцією) між двома протилежностями (модерн і постмодерн, наприклад) і одночасністю їх використання.

Метою даної статті є дослідження сутності постмодерну та метамодерну, їхнє співвідношення, динаміка формування, вплив на людину і світ. Насамперед варто зазначити відмінності між поняттями «модерн» та «постмодерн». Модернізм (буквально – «осучаснений», від лат. *modernus* – сучасний) – напрям у світовому мистецтві та літературі 10-30 років ХХ століття, що набув найвищого розвитку після Першої світової війни. Попри стильові відмінності між собою, модерністи зазвичай зображували дійсність як царство абсурду й хаосу, а особистість подавали в контексті відчуження її від соціуму, закони якого сприймаються нею як такі, що є ірраціональними та алогічними, і не пізнаються. Філософія модернізму базується на ідеях про неможливість пізнання і відтворення сучасного світу засобами класичної культури. В цьому модернізм протистоїть насамперед реалістичному мистецтву ХІХ сторіччя. «Настає межа, коли авангарду (модернізму) далі йти нікуди, оскільки він прийшов до створення метамови, що описує неможливі тексти (що є концептуальне мистецтво). Постмодернізм – це відповідь модернізму: якщо вже минуле неможливо знищити, бо його знищення веде до німоти, його потрібно переосмислити, іронічно, без наївності» [1, с.1].

Постмодернізм (фр. *postmodernisme* – після модернізму) – світоглядно-мистецький напрям, що в останні десятиліття ХХ століття приходять на зміну модернізму. Цей напрям – продукт постіндустріальної епохи, епохи розпаду цілісного погляду на світ, руйнування систем: світоглядно-філософських, економічних, політичних; охоплює стильові тенденції в архітектурі, літературі й мalarстві (поп-арт, оп-арт, «новий реалізм», гепенінг тощо). «Постмодерністи вважали, що будь-яка загальнозначущість та цінність, які затверджені у культурі та суспільстві, є виявом деспотії, репресії і не мають об'єктивного підґрунтя». [2, с. 352].

Епоха модерну починається після так званої класики – періоду, що включає в себе Античність, Середні віки, Ренесанс і так далі. Класична епоха створила основні зразки творів мистецтва, а модерн почав їх переглядати і шукати нові форми вираження. Так, наприклад, народилися російський авангард, абстракціонізм, дадаїзм тощо. Ідеї модерну досить радикальні. Наприклад, філософія модерну дуже поляризована і не має градієнтів (марксизм, анархізм, фашизм). Модерністські ідеї дуже гарні в загальній формі. Модерн породив яскраві утопії і антиутопії. «Ми», «Прекрасний новий світ», «1984» – ці твори радикалізують ідеї модерну, які свого часу були закладені ще Томасом Мором і Томмазо Кампанелла в їхніх знаменитих працях «Утопія» і «Місто сонця». Товариства модерну часто вироджувалися в тоталітарні держави з жорстким державним апаратом. Але людина – це непостійна система, її неможливо вписати в чіткі рамки, адже прагнення відійти від правил і догм завжди буде зберігатися. В якомусь сенсі модерністські ідеології боролися проти вітряних млинів, бажаючи приборкати вільний дух людини. Модерністська свідомість проголосила смерть Бога, намагаючись усвідомити матеріальний світ, позбувшись від ідеї трансцендентного (духовного) і поставивши на чільне іманентна (матеріальне). З точки зору модерну, використовуючи технічні інструменти, можна пізнати універсальну істину. Гонитва за такою істиною дала нам атомну енергію, електроніку, хімічну промисловість, квантову фізику і багато іншого. Дві світові війни стали апогеєм модерну. Якщо ми хочемо загальної істини для всіх, але в той же

час знищуємо носіїв цієї істини (людей), то хто буде отримувати вигоду від проекту модерну? Вузкий прошарок еліти, або ж взагалі ніхто. 1945 рік став кінцем не тільки Другої світової війни, а й модерну як цивілізаційного метанарратива.

Постмодерн відкрив епоху абсолютного плюралізму. Для постмодерну гра з культурною спадщиною минулих епох перетворилася на самоціль. Постмодерн в культурному плані створив ту саму масову культуру, яку ми спостерігаємо зараз. У постмодерні істина перестала бути універсальною. Звичайно, епоха холодної війни ставить під сумнів це твердження, тому що до кінця 80-х років світ був поділений на два ворогуючі табори: комуністичний і демократичний. Але постмодерн проявив себе, в першу чергу, саме в демократичних країнах, а вже потім прийшов до країн Варшавського договору після падіння «залізної завіси». Цим фактом можна пояснити неспроможність комуністичної ідеї складно перебувати в статичній парадигмі, коли прогресивний світ стрімко йде вперед. Можна сказати, що модерністський комунізм морально застарів до кінця ХХ століття, не витримавши ударів постмодерністських молотків по Берлінській стіні.

Перш за все, постмодерн відрізняється від модерну тим, що заперечує універсальну істину. Саме постмодерн остаточно поховав Бога, змусивши сумніватися в усьому. Якщо модерн намагався перетворити індивіда в «масову людину» (як в СРСР, наприклад), то постмодерн почав дробити, деконструювати суспільство до індивіда. У постмодерні поняття істини взагалі втрачає будь-який сенс. Тут немає того самого загального метанарратива, характерного для тоталітарних суспільств. Немає ідеології, немає Бога, є кінець історії, як вважав американський політолог Френсіс Фукуяма. Політика в метамодерні буде перебувати в ще більшому зв'язку з культурою, ніж раніше. Медіа і інтернет-технології в цілому виступають єдиним середовищем для взаємодії не тільки окремих людей, а й інститутів. Цілком ймовірно, що через деякий час під впливом метамодерну політика стане не тільки більш особистою, а й менш елітарною. На відміну від модерну і постмодерну, метамодерн не є інструментом, філософією або ідеологією. За словами його творців Вермюлена і Аккера, метамодерн – це структура почуття. Справа в тому, що використовуючи якусь певну когнітивну модель, людина радикалізує світ, ставить його в рамки. Метамодерн же покликаний стати над цими рамками. Ця обставина не дозволяє вважати метамодерн чіткою філософською системою. «У метамодерну немає мети, він рухається заради самого руху, пробує, незважаючи на неминучий провал; нескінченно шукає істину, яку ніколи не очікує знайти. Якщо ви нам вибачите таку банальну метафору, метамодерн навмисно бере на озброєння подвійне послання типу «морквина і осел». Як і осел, він переслідує морквину, яку він ніколи не з'їсть, оскільки морквина завжди поза досяжністю. Але через те, що він ніяк не може з'їсти морквину, він ніколи не припиняє переслідувати її» [3, с.1].

З точки зору ідеологів метамодерну, ми вступаємо в нову епоху, де новий спосіб дивитися на культуру покликаний витягнути суспільство з модерністських та постмодерністських тупиків. Радикальні ідеї модерну можуть бути компенсовані постмодерністським запереченням і сумнівом. Метамодерн – це невловима істина десь посередині. У ньому людям відкривається повнота культури, тому що можна без іронії і невігластва сприймати всю музику, літературу, ігри та фільми, адже в метамодерні немає високого і низького, а є єдиний потік, де важливий кожен елемент.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Умберто Еко. Постскрипtum до роману «Ім'я троянди», АСТ, Corpus. 2011.
2. Павлишин Л.Г. Філософія: Навчальний посібник. Тернопіль: Підручники і посібники, 2011.
3. Люк Тернер. Манифест Метамодернізму, (інтернет-стаття), 2011.

Польова І.

Науковий керівник – проф. Алексієвець Л. М.

ОСОБЛИВОСТІ РЕЛІГІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ У ЧЕХІЇ У XVII – XVIII СТ.

Релігія є надзвичайно складним духовним, суспільним та культурним явищем. Саме релігія має неабиякий вплив на розвиток суспільств. Про її значення свідчить те, що невеликою спільнотою, чи навпаки цілим народом, може рухати спільна та єдина ідея задля досягнення